

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА

Беген В.О.

студент;

Задорожний В.П.

викладач,

*Національна академія сухопутних військ
імені Петра Сагайдачного*

ПОНЯТТЯ «LAWFARE» ТА ЗНАЧЕННЯ «ПРАВОВОЇ ВІЙНИ» У СУЧАСНОМУ СВІТІ

Термін «правовійна» (англ. «lawfare») є похідним від «law» (закон) та «warfare» («війна», «воєнні дії»). Явище «право війни» є складовою гібридних воєн і застосовується через зловживання здебільшого міжнародним правом для виправдання агресивної війни.

Незважаючи на те, що поєднання воєнних дій і правонаступальної тактики відоме здавна, вперше у форматі наукових публікацій про це явище було згадано 1975 р. у статті австралійських дослідників Дж. Карлсона та Н. Йоманс «Куди йде право – людство чи варварство». За їх твердженням, гуманітарне право стосується питань громади, медіації, сімейних відносин, охорони здоров'я, освіти та культури. До Промислової революції це було канонічним правом, яким керувалися Церква та церковні суди. Сповідь, прощення, мир і закон священства та покровительства були частиною гуманного правосуддя та права. Утилітарне ж право – право стосовно устрою держави, правопорядку, господарства, договірних відносин, ведення війни, боротьби зі злочинністю – право нещадності, помсти та покарання. За останні 200 років це право єдино домінувало в західному світі. Воно поглинуло гуманне правосуддя гуманітарного права, створюючи монополію держави на законотворчість. Таким чином, на думку цих авторів, інквізиторська, або дізнавальна техніка зникає, а змагальний, або обвинувальний процес застосовувався лише в тодішніх судах. Пошук істини замінено на класифікацію проблем і вдосконалення процесу. Війну замінено Правом, а дуелі – словами, а не мечами.

Виходячи з думок різних науковців та юристів, можна зробити наступні висновки:

1) поняття «правовійна» («lawfare») відрізняється від поняття «право війни» («law of war», лат. «jus in bellum»), яке містить цілий масив міжнародних актів, починаючи із Женевської конвенції 1864 р. та низки Гаазьких конвенцій різних років. Вони встановлюють певні правові рамки ведення збройних війн, зокрема: порядок їх оголошення та припинення, правила поведження з пораненими та військовополоненими, а також заборону застосування деяких видів озброєння, що спричиняють людині нескінченні страждання, напр., хімічної, протипіхотних мін тощо;

2) «правовійна» є наразі є складовою сучасних гібридних воєн, які ведуться, окрім застосування кінетичної зброї, широким використанням агресором інших сфер впливу на супротивника: торгівельно-економічних, інформаційних як складової гуманітарної агресії (мовної, історико-культурної);

3) «правовійна» є нововведенням у міждержавних конфліктах, що характеризується зростаючою доступністю через використання, а іноді й зловживання міжнародним правом для доповнення або заміщення військових операцій з метою послабити позиції супротивника у міжнародних організаціях, а іноді й заподіяти руйнівного впливу на його правову систему [1; 2].

Зазначене вимагає подальших досліджень сучасних подій з точки зору застосування права у гібридних війнах, зокрема аналізу внутрішнього законодавства країн – суб'єктів різноманітних конфліктів.

Останнім часом в Україні термін «гібридна війна» набув широкої популярності. Його використовують військові та невійськові експерти, політики, політичні оглядачі та навіть спортивні коментатори.

При цьому під «гібридною війною» здебільшого розуміють найбільш банальну та очевидну частину російської агресії проти України, котра по суті є не чим іншим, як неоголошеною війною: російські «зелені чоловічки» в Криму, «відпускники» на Донбасі та інші приклади участі російських військовослужбовців та співробітників спецслужб у воєнних та спеціальних операціях на нашій території.

На превеликий жаль, такий підхід не дозволяє повною мірою усвідомити ані природи «гібридної війни», ані її проявів. Більшістю оглядачів повністю ігнорується той незаперечний факт, що «гібридна» або, як її прийнято називати в західних спеціалізованих джерелах, «неконвенційна війна», ведеться здебільшого невоєнними методами. Власне, і так звана доктрина генерала Герасимова (начальника Генштабу ЗС РФ) наголошує на тому, в умовах ведення сучасної «гібридної війни» невоєнні способи досягнення політичних та стратегічних цілей переважають воєнні, і навіть наводить співвідношення застосування

невоєнних та воєнних способів в останніх конфліктах як чотири до одного.

У свою чергу розуміння «невоєнних методів» навіть у професійному середовищі часто обмежується інформаційними та інформаційно-психологічними операціями, які, безперечно, є фундаментальними, проте не єдиними проявами ведення «гібридної війни» невоєнними методами.

До прикладу, доктрина «необмеженої війни», або «війни без кордонів», розроблена представниками Китайської народно-визвольної армії генералом-майором Цяо Ляном та полковником Ван Сянсуем, передбачає ведення «правової війни», яка полягає у використанні міжнародного та внутрішнього законодавства держави з метою ослаблення її обороноздатності, протидії її національним інтересам, підриву її економіки тощо.

Враховуючи рівень впливу РФ на українську внутрішню політику, який в останні роки сягнув фактично встановленню «маріонеткового» режиму Віктора Януковича, немає нічого дивного в тому, що значна частина регуляторних актів, що приймались українським урядом та парламентом, суперечила національним інтересам України і в той чи інший спосіб підривала нашу обороноздатність. Проте імплементація урядом Януковича ще в далекому 2004 році міжнародних Васенаарських домовленостей є найбільш яскравим та хрестоматійним прикладом ведення «правової війни».

Наслідки цього шматка паперу, підписаного Віктором Януковичем, можна порівняти зі зброєю масового ураження. За ці 12 років Україну залишили всі підприємства, які використовують у своїй діяльності високотехнологічні компоненти. Завезти комплектуючі стало не просто неможливо, за їхній імпорт, виробництво або просто володіння було встановлено кримінальну відповідальність до 10 років позбавлення волі, закріплену ст. 359 Кримінального кодексу України.

Особливо гострою проблема стала після початку війни на сході. Сотні українських волонтерів у перші місяці війни стикались з тим, що куплений у звичайному мисливському або туристичному магазині в Польщі, Литві або Німеччині цивільний оптичний прилад, радіостанція, GPS-трекер при перетині українського кордону перетворювався на кримінальний «спеціальний технічний засіб».

Після численних публічних звернень волонтерів до уряду та президента практика затримань та вилучень приладів, що йдуть на потреби фронту, щоправда, припинилася, проте вносити зміни до законодавства так ніхто і не став. У цьому немає нічого дивного. Після підписання угоди про Асоціацію з ЄС Україна має всі шанси стати новим виробничим цехом Європи, але цього не станеться, доки за

ввезення звичайного мобільного телефону в розібраному стані можна отримати 10 років в'язниці. Такий стан речей влаштовує Російську Федерацію, яка з огляду на ситуацію досі зберігає достатній вплив на українську політику [3].

На сьогоднішній день, «правова війна» стала невід'ємною частиною сучасного суспільства. Зараз все більше країни відходять від матеріального прояву війни та здійснюють «війни» у правовому полі. Цей спосіб є більш «гуманним» і мінімізує кількість жертв з боку як мирного населення, так і військовослужбовців.

Поява такого явища, як «lawfare», була неминучим, оскільки світ з кожним роком розвивається все стрімкіше та існує чимало інших факторів, які впливають на суспільство країн, які не залежать від людини.

Як показує практика, війна у правовому полі дає чималий вплив як на економічні та торгівельні, так і внутрішньодержавні зв'язки у країнах. Таким чином, можна стверджувати, що усі війни, які будуть відбуватись у майбутньому, будуть виключно у формі право війни, де країни впливатимуть одна на одну не силою та кількістю армії, а нормативно правовими актами.

Список використаних джерел:

1. Самотуга А.В. «Lawfare» («правовійна») як засіб виправдання агресивної війни: генеза поняття. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2018. Спеціальний випуск № 3. С. 146–152.

2. Задорожний В.П., Польцев І.В. Чи буде «lawfare» вирішальним елементом у збройних конфліктах XXI століття? *Військово-науковий вісник Національної академії сухопутних військ*. 2021. Випуск № 35. С. 268–280.

3. Данилюк О. Що таке правова війна і як вона ведеться». *Главком від 10.10.2016*. URL: <https://glavcom.ua/columns/odanylyuk/shcho-take-pravova-viynata-yak-vona-vedetsya-376980.html> (дата звернення: 23.07.2021).